

Kostel Nejsvětějšího jména Ježíš zvaný Kostel U Ježíška

Pavel KOZÁK

Abstract: This study aims to outline the history and the structural alterations of the cultural extraordinary immovable protected landmark of The Church U Ježíška in Pilsen. It also encompasses the historical figures linked to the building. This thesis is divided into several parts. Firstly, it chronicles the church's history and presents information about the characters related to the church's reconstruction through time. The following sections provide data on the noteworthy furniture and the church's interior ornamentation, as well as describe other sacral buildings of the same consecration. The final segment is dedicated to this church's significance in the lives of the people of Pilsen.

Keywords: Pilsen; sacral architecture; church U Ježíška; church of the Blessed Name of Jesus; Petr Pavel Helffer

Plzeňské hospodářské poměry se ve druhé polovině 17. století po nestabilních letech třicetileté války pomalu měnily k lepšímu, došlo k oživení stavební a umělecké činnosti, a proto se v souvislosti s tím objevují mezi přistěhovalci příslušníci právě těchto profesí. Mezi usazenými řemeslníky a umělci byli převážně Němci, Češi v nich tvořili menšinu. K nim přibyla řada vlašských stavitelů, mezi nimiž vynikli Jakub Auguston starší a později Jakub Auguston mladší (strýc a synovec).^{1]}

Stavitel Jakub Auguston mladší (1668–1735) měl v Plzni zvláštní postavení. Jako jeden z mála plzeňských mistrů totiž zaměstnával při svých velkých barokních stavbách větší množství tovaryšů. Byl to jediný větší podnikatel mezi plzeňskými řemeslníky, kteří stále pracovali postaru cechovním způsobem.^{2]} Umělecky hodnotná je jeho stavba budovy arciděkanství (od roku 1993 biskupství) z roku 1710 na západní straně náměstí Republiky.^{3]} Hned v následujícím roce Auguston začal vedle Litické brány (dnes Branka)^{4]} na místě pěti bývalých měšťanských domů stavět společně s kostelem svaté Anny nový klášter dominikánek, jenž byl založen fundací Eleonory hraběnky Vratislavové z Mitrovic, řeholnice v klášteře svaté Anny v Praze.^{5]} V jeho prostorách je dnes

1] Fridolín MACHÁČEK, *Nové dějiny Plzně*, in: Plzeň a Plzeňsko v minulosti a přítomnosti, Plzeň 1925, s. 88.

2] Adolf ZEMAN, *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*, Plzeň 1955, s. 113.

3] Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech 3*, Praha 1980, s. 84.

4] Jana JANUSOVÁ, *Barokní umělci Plzně a západních Čech*, Plzeň 1995, s. 9.

5] F. MACHÁČEK, *Nové dějiny Plzně*, s. 88.

Studijní a vědecká knihovna, v kostele, dnes v užívání pravoslavné církve, je Auguston pohřben. K dalším zdařilým Augustonovým stavebním počínům patří důsledně barokní přestavba západního průčelí kostela Nanebevzetí Panny Marie a dostavba souvisejícího františkánského kláštera.^{6]} Jako zajímavost lze vnímat Augustonovu koupí Gerlachovského domu v dnešní Dřevěné ulici (jenž měl tehdy hodnotu 1800 zlatých),^{7]} tedy téhož domu, o jehož záchranu před demolicí se přičinil Ladislav Lábek s dalšími členy plzeňského Kroužku přátel starožitností a v němž bylo později zřízeno Národopisné muzeum Plzeňska.

V souvislosti s fundací hraběnky z Mitrovic je třeba zmínit, že plzeňští měšťané hojně přispívali kostelům na různé opravy a pamatovali na ně ve svých odkazech. Roku 1745 lékař Petr Pavel Helffer z Helfferstreu založil na Pražském předměstí nový kostelík U Ježíška.^{8]} Právě oba zmíněné kostely, svatě Anny a Nejsvětějšího jména Ježíš (U Ježíška), jsou prakticky jedinými památkami církevního stavitelství barokního období v Plzni.

Původní kaple, dnes tvořící vstupní část kostela U Ježíška, byla zbudována poměrně daleko jihovýchodně od Plzně při staré formanské cestě na Nepomuk, pod starými středověkými vinicemi, které patřily k nedalekému kostelu svatého Mikuláše, jenž byl původně gotickým svatostánkem postaveným v letech 1406–1410. Nechal jej zbudovat na ostrohu nad řekou Radbuzou malíř Vít,^{9]} vlastníci zde kromě vinic zřejmě i pole a dvůr. Po jeho smrti kostel koupilo město a založilo kolem něj hřbitov, kde byli zpočátku pochováváni pouze příslušníci nižších vrstev a evangelíci. Od poloviny 19. století zde byli ovšem pohřbíváni významní měšťané, např. Emil Škoda či Josef Kajetán Tyl.^{10]}

Počátky

Přesné počátky původní kaple předcházející kostelu U Ježíška nejsou zcela spolehlivě a přesně známy. Jisté je, že sahají poměrně daleko před její první známou a zdokumentovanou přestavbu v letech 1745–1746, i když ve starších pramenech je uvedeno, že „roku 1745 byl založen kostelíček zvaný „u Ježíška“ Petrem Pavlem Helfferem z Helfferstreu, toho času primátora plzeňského“.^{11]}

6] J. JANUSOVÁ, *Barokní umělci Plzně a západních Čech*, s. 11.

7] Pavel VLČEK, *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2014, s. 34.

8] F. MACHÁČEK, *Nové dějiny Plzně*, s. 88.

9] Marie MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ – Jaroslav DOUŠA, *Dějiny města Plzně I. Do roku 1788*, Plzeň 2014, s. 242.

10] Petr MAZNÝ – Vladislav KRÁTKÝ – David RŮŽIČKA, *100 zajímavostí ze staré Plzně III*, Plzeň 2009, s. 17–18.

11] Martin HRUŠKA, *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně: od roku 775 až 1870*, Plzeň

Původní, odvážnou domněnkou bylo, že historie objektu sahá nejspíše do počátku 17. století. Podkladem pro toto tvrzení se stala budova stojící na spojnici mezi Pražským předměstím a kostelem svatého Mikuláše na známé vedutě Plzně od Jana Willenberga z roku 1602. Gotická silueta kostela svatého Mikuláše na vrcholu kopce totiž stavebně souzní s malou nenápadnou stavbou stejného slohu u paty stráně. Vzhledem k tomu, že se jednalo o autora, který pravdivě a věrně dokumentoval tehdejší česká města, lze předpokládat, že i tato kresba vyjadřuje tehdejší skutečný stav.

Při rekonstrukčních pracích v roce 2001 bylo zjištěno, že historie kostela U Ježíška sahá před první zdokumentovanou přestavbu kaple v letech 1745–1746, a tudíž je možné zmiňovanou stavbu na Willenbergově vedutě ztotožnit se stavbou, která je součástí dnešního kostela U Ježíška. Lze se dokonce domnívat, že stavby kostela svatého Mikuláše a předchůdce kostela U Ježíška spadají do stejného časového období. Můžeme tedy považovat za potvrzené, že zde tehdy stávala obyčejná hranolová kaple, postavená zřejmě v gotickém slohu a v době první přestavby orientovaná vchodem přibližně k severu. Dnes tvoří předsíň kostela. Není však znám žádný spolehlivý pramen objasňující informaci, kdo a kdy nechal kapli postavit.

K tradovaným, leč nepotvrzeným domněnkám patří také to, že šlo o soukromou kapli plaských cisterciáků, respektive opatů tohoto kláštera, užívanou při jejich návštěvách Plzně. Domněnka vychází z předpokladu, že autor přestavby kaple Matěj Ondřej Kondel byl stavitelem hodnotných objektů na Plasku, a především realizátorem dostavby plaského cisterciáckého konventu podle projektu Jana Blažeje Santiniho-Aichla. Právě fakt, že se podílel i na přestavbě kaple, která již byla v majetku Petra Pavla Helffera, svádí k hypotéze, že původní kaple byla postavena někdy koncem 17. století pro potřeby plaských cisterciáků.^{12]} Toto tvrzení však vyvrací fakt, že v letech 1679–1681 byl dostavěn patrový městský dům plaských cisterciáků v Plzni, respektive jeho přední část. Tuto stavební úpravu potvrzuje letopočet 1681 vytesaný v klenbě portálu domu. Jeví se proto jako značně nelogické, že by si rád stavěl ještě kapli za městem, když měl prakticky ve středu města k dispozici svůj vlastní klášterní dům, v němž zcela jistě nechyběl prostor určený k duchovním účelům. Další z ústně předávaných domněnek je, že na místě původní kaple stála formanská stanice či hospoda. V okolí Plzně na hlavních směrech stávaly kaple, které poutníky využívali před svojí další cestou po odchodu z Plzně nebo při příchodu do Plzně, když již byly plzeňské brány na noc zavřeny. Z tohoto důvodu nemusí být tato domněnka málo pravděpodobná, protože v bezprostřední blízkosti kolem kaple skutečně procházely staré cesty, koterovská a černická.

1883, s. 226.

12] *Matěj Ondřej Kondel a kostelík U Ježíška* [online]. Dostupné z: <http://www.ujeziska.cz/forum/viewtopic.php?f=14 & t=98> [cit. 31. 1. 2020].

Během rekonstrukce kostela v roce 1935 Ladislav Lábek uváděl v soupisu mobiliáře, že v kostele bylo nalezeno malé cínové čtyřhranné pouzdro (kapsule) s ostatky svatých ještě z doby gotické, spolu s autentikou z roku 1612, jež svědčila v té době již neznámému oltáři svaté Anny.^{13]} Lze se domnívat, že oltář svaté Anny mohl stát v původní stavbě předcházející kostelu U Ježíška, protože jedna ze dvou soch osazených na sloupech u vstupu do areálu byla právě svatá Anna. Tato spojitost by mohla potvrzovat časové určení stáří stavby i to, že Willenberg na své vedutě Plzně skutečně maloval v roce 1602 předchůdce kostela U Ježíška. Po stavebních průzkumech z roku 2001 můžeme konstatovat jako velmi pravděpodobné, že stavbu kaple lze zařadit do období pozdní gotiky, protože odhalené stavební součásti, objevené při rekonstrukci prováděné pod vedením Ing. arch. Jana Soukupa z Ateliéru Soukup Opl Švehla, s. r. o., pocházejí z gotického období.

První zdokumentovanou přestavbu kaple u své usedlosti nechal v letech 1745–1746 provést doktor filosofie, lékař, městský a krajský fysikus^{14]} a od roku 1734^{15]} plzeňský radní a později primátor Petr Pavel Helffer z Helfferstreu (1696–1770), který úspěšně kráčel ve stopách svého otce a stejně jako on dosáhl ve městě významného postavení. Za svou věrnost císařskému domu byl Helffer v roce 1742 či 1744^{16]} odměněn šlechtickým predikátem z Helfferstreu.^{17]} Helfferové se jako starý erbovní rod^{18]} vyskytují v Plzni od roku 1678, kdy sem přišel pravděpodobně první z nich, lékař Jindřich Josef Helffer,^{19]} z České Kamenice, poté co obdržel propouštěcí list od majitele panství Václava Oktaviána hraběte Kinského.^{20]} Jindřich Josef Helffer, lékař a krajský fyzik, získal plzeňské měšťanství roku 1690.^{21]} Právě tento Helffer s manželkou Eleonorou koupil na plzeňském náměstí dům č. p. 206,^{22]} od roku 1771 nazývaný „U Zlaté lodi“.^{23]} Způsoby psaní jména rodiny jsou v pramenech velmi rozmanité (Hellefert, Helffer, Helffert, Helfer, Helfner), ale podle podpisu, který byl spolu se dvěma filigránovými relikviaříky nalezen v plechovém pouzdře ve věžičce při opravě kostela U Ježíška ve 30. letech 20. století, budeme jméno psát v podobě Helffer.^{24]}

13] Ladislav LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, Plzeň 1936, s. 34.

14] A. ZEMAN, *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*, s. 88.

15] Tamtéž, s. 104.

16] Rok udělení šlechtického přídomku je uváděn v různých pramenech rozdílně a bez odkazů na dokument dosvědčující tuto skutečnost.

17] M. HRUŠKA, *Kniha pamětní Král. krajského města Plzně*, s. 218.

18] A. ZEMAN, *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*, s. 108.

19] Tamtéž, s. 98.

20] L. LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, s. 18.

21] Miloslav BĚLOHLÁVEK, *Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788*, Plzeň 1965, s. 248.

22] A. ZEMAN, *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*, s. 172.

23] Fridolín MACHÁČEK, *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*, Plzeň 1931, s. 78.

24] L. J. C (Laudetur Jesus Christus) Petrus Paulus Helffer Medicinæ Doctor et Primator Civitas

Rodina byla velmi zámožná a jako symbol prestiže si patrně již koncem 17. století zřídila na svých pozemcích nedaleko řeky Bradawky^{25]} (Radbuzy), pod skálou se starobylým kostelem svatého Mikuláše obklopeným hřbitovem, také letohrádek (lusthaus), uváděný jako jeden z největších dvorů v Plzni.^{26]} Podle mapy z roku 1781 ležel letohrádek uprostřed polí a zahrad, které měly v mnoha případech francouzskou geometrickou parkovou úpravu a byly lemovány stromy. Rodina se tak připojila k řadě zámožných obyvatel města, kteří si pořizovali módní letní rezidence v pohodlně dostupné vzdálenosti od města.^{27]} Časové určení vzniku letohrádku je obtížné, ale lze jej položit mezi rok 1735, kdy Petr Pavel Helffer zdědil po svém otci Jindřichovi zahradu, ovšem bez zmínky o letohrádku, a rokem 1770, tedy rokem úmrtí Petra Pavla Helffera, kdy byl letohrádek v soupisu jeho dědictví už výslovně uveden. Zdivo helfferovského letohrádku se zčásti zachovalo ve zdech pozdější obytné budovy, která patřila do areálu náležejícího ke kostelu U Ježíška.

Helffer si jako příslušník plzeňské nobility chtěl na své oblíbené usedlosti vybudovat rodinnou hrobku a rozhodl se ji pojmut jako kapli. Jako hluboce zbožný člověk si všímal šířícího se kultu zázračné sošky Pražského Jezulátka, která se před více než stoletím dostala do kostela Panny Marie Vítězné v Praze, spravovaného bosými karmelitány. V inventáři z roku 1770 jsou pro Jezulátko zmiňovány patery šaty, které byly údajně převlékány podle části liturgického roku do roucha příslušné barvy. Zřejmě právě tento trend určil pozdější zasvěcení zamýšlené kaple Pražskému Jezulátku. Neexistuje však žádný pramen, který by osvětlil, jakým způsobem Petr Pavel Helffer kopii sochy Jezulátka získal, je však jisté, že si jako zámožný měšťan jistě mohl dovolit i její výrobu.

Než však došlo ke stavbě samotné, setkal se primátor Helffer 27. dubna 1745 při pokládání základního kamene ke kapli svatého Jana Nepomuckého v Druztové se stavitelem Matějem Ondřejem Kondelem. Je tedy možné, že k úmluvě o stavbě kaple došlo již tehdy. Při porovnání obou staveb, kaple svatého Jana Nepomuckého v Druztové a kostelíka U Ježíška, nalezneme totiž nápadné architektonické shody. Matěj Ondřej Kondel, architekt a stavitel kaple, byl v předchozích letech realizátorem některých staveb dle návrhů Jana Blažeje Santiniho-Aichla.^{28]} Stavba, provedená v jediné stavební sezoně v roce 1746, je jedinou doposud pramenně známou Kondelovou realizací přímo v Plzni.^{29]}

Pilsnensis exstrui curavit. A. 1746./Petr Pavel Helffer doktor lékařství a primátor města Plzně dal zbudovat. Roku 1746.

25] Paradoxně je na plánu města z roku 1781 označena jako Bradawka, což je dobové označení Úslavy.

26] A. ZEMAN, *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku XVIII. století*, s. 125.

27] M. MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ – J. DOUŠA, *Dějiny města Plzně 1*, s. 605.

28] Mojmír HORYNA, *Jan Blažej Santini-Aichel*, Praha 1988, s. 126.

29] M. MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ – J. DOUŠA, *Dějiny města Plzně 1*, s. 628.

Výsledná Kondelova plzeňská stavba vyniká poutavou, i když nijak náročnou architekturou. Kondelovi se podařilo zdárně propojit stavbu staré kaple lehce obdélníkového půdorysu s jeho vlastní, téměř čtvercovou přístavbou a kostel tak působí navenek celistvým dojmem. Rozdíl najdeme až uvnitř, neboť každá část je uspořádána jinak. Největší rozdíl je patrný na rohových pilířích. Ve starší části jsou pilíře konkávně vykrojené s pilastry uprostřed a v novější části bez vykrojených pilířů s pilastry po stranách. Zajímavým propojovacím prvkem je vítězný oblouk s mohutnými konzolami, tvořící spojnicí mezi oběma částmi stavby. Původní kaple určila prakticky jediný možný směr další přístavby, protože vchod do kaple byl rovnoběžný s vchodem do areálu letohrádku. Přebudování proto spočívalo v přístavbě prostoru na jižní straně původní kapličky, přičemž obě části byly propojeny přestavbou původní okenní niky. Tak vznikl vítězný oblouk s archivoltou užší než svislá část, na kterou nasedá přes konzolovité voluty. Tím se prostor původní kaple stal lodí a nová přístavba presbytářem.

I po přístavbě je však patrné, že nejstarší část kaple by mohla dále existovat jako samostatný objekt, a to jak vnitřní výzdobou, tak svojí celkovou stavební hmotou. Je zřejmé, že původní stavebník nechal vybavit malou kapli stejně, jako by se jednalo o daleko větší a důležitější sakrální stavbu. Pro novou přístavbu jsou typické vnější elipsoidně vypouklé boční obvodové stěny, ve kterých byla prolomena okna zakončená velkým trojlistem. Starší část měla okna jen malá oválná. Všechna okna jsou zdobena profilovanými kamennými obrubami a kryta kovanými mřížemi, velká pak ještě zdobená kapkami v rozích. V čelní stěně kostela zakončené tympanonem s kamennou kartuší a Kristovým monogramem je dělený barokní portál, zakrytý kovanou rokokovou mříží, ve spodní části dvoukřídlou. Střecha nad nově vytvořeným presbytářem byla zbudována podle zachovaného náčrtu. Zřejmě byla již v této době zakončena věžičkou, přemístěnou po opravě na přechod střechy k největší části vybudované na počátku 19. století. Existuje tak dodnes. Osmiboká věžička, prolomená osmi okénky, je kryta cibulovitou bání s římsou a dnes znovu pozlaceným křížem.

Kondel zvolil zřejmě nejvhodnější stavební řešení ve vztahu k původní stavbě a situoval stavební celek neobvykle severojižním směrem, přičemž se zjevně z praktického hlediska i logicky řídil osou starého vchodu do tehdejší zahrady a letohrádku. Na postranních masivních sloupech těsně sousedícího vchodu ponechal barokní sochy svaté Anny a svatého Josefa.^{30]} Hlavní průčelí se tak stalo dominantou cesty, která sem vedla od bývalého, velmi hojně využívaného přívozu.

Hlavní oltář, s postavou Ježíška o výšce cca 40 cm (umístěnou v zaklené skříni), vzhledem ke své velikosti zřejmě pochází ze stejného období,

30] Sochy jsou po konzervaci (kterou financovala Nadace 700 let města Plzně) v současné době umístěny v depozitáři Střední umělecko-průmyslové školy a Základní umělecké školy Zámeček.

v němž byla realizována přestavba kostela. Kvůli své výšce byl značně předsunutý dopředu a prostor za ním byl využíván jako sakristie. Na oltáři původně stály barokní akantové relikviáře,³¹ jejichž osud je dnes neznámý. Po stranách oltáře jsou dodnes dochované, i když v nedobřím stavu, sochy svatého Petra a Pavla o výšce cca 75 cm. Jsou to patroni zakladatele Petra Pavla Helffera, jenž měl nástupce stejného jména (shodou okolností dalšího Petra Pavla, avšak již z rodu Pernerů).

K oltáři v pozdějším období patřily ještě dvě pozdně barokní sochy andělů-světloňů, které byly v roce 1933 odcizeny.³² K mobiliáři kostela patřil rokokový oltářík Panny Marie s andělskými hlavičkami a novodobějším obrazem,³³ zřejmě také zcizený, a ze stejného slohového období pochází i dochovaná čtyřboká, mírně vybočená kazatelna na jižní straně hlavní lodi kostela. V inventáři kostela je rovněž zmiňována tepaná rokoková věčná lampa z poslední čtvrtiny 18. století.³⁴ Ke zcizenému mobiliáři patřila i cenná barokní zlatěná soška svatého Vojtěcha, původně umístěná na skříní varhan na kruchtě,³⁵ soška svaté Anny, umístěná v hlavní lodi kostela v blízkosti postranních dveří, a svatého Jana Nepomuckého, umístěná ve výklenku na evangelní³⁶ straně kostelní lodi u hlavního oltáře.³⁷ Vrcholem výzdoby jsou obě stropní pole vyplněná freskami Františka Julia Luxe s výjevy Panny Marie jako přímluvkyně a Glorifikace Srdce Páně.

K vysvěcení svatostánku došlo pravděpodobně o první lednové neděli (1. 1.) 1747 na svátek Nejsvětějšího jména Ježíš.³⁸ Od té doby byl kostel pravidelně zakreslován na městských mapách a zachycován na různých kresbách a malbách.

Príměstský prostor kolem objektu byl pro své atraktivní prostředí mezi Plzeňany oblíben. V té době totiž ještě nebyl navršen násep železnice, ani nezačalo budování Pražského předměstí, takže procházka mezi zahradami, parky a vinicemi byla velmi příjemná a nově otevřený kostelík (kaple) lákal k návštěvám. Navíc se zde konaly pravidelné bohoslužby.

Brzy po stavbě kaple se vžil název „Kaple Ježíška Plzeňského“ a celému prostoru se stalo zvykem říkat „U Ježíška“ (něm. Zum Jesu-Kindlein/Kinderlein). Není proto divu, že přibývalo darů věnovaných Jezulátku za vyslyšení

31] E. POCHE, *Umělecké památky Čech* 3, s. 97.

32] Marie MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ, *Příběhy plzeňských domů* 1, Plzeň 2012, s. 177.

33] E. POCHE, *Umělecké památky Čech* 3, s. 97.

34] Tamtéž, s. 98.

35] Tamtéž, s. 97.

36] Milan BUBEN, *Encyklopedie heraldiky: světská a církevní titulatura a reálie*, Praha 1994, s. 110.

37] L. LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, s. 38–39.

38] Svátek Nejsvětějšího Jména Ježíš připadá na 3. 1. a slaví se v neděli mezi 1. a 6. lednem (ev. ve všední den připadající na toto datum).

proseb, což dokládá soupis inventáře^{39]} sepsaný plzeňským arciděkanem Janem Ignácem Halíkem roku 1770, kdy Helffer zemřel.^{40]} Hodnota inventáře činila 226 zlatých a 27, 75 krejcaru.^{41]}

Petr Pavel Helffer krátce před svou smrtí ustanovil hlavním dědicem svého synovce, českokamenického děkana Jana Antonína Helffera, a zároveň požádal magistrát o vstřícnost vůči novému majiteli, aby bylo zachováno fungování kaple. Překvapující ovšem je, že si umírající ne zvolil za místo posledního odpočinku tuto rodinnou kapli, ale požádal o uložení u františkánů. Ladislav Lábek vyslovil domněnku, že to mohlo být způsobeno změnou poměrů, snad z rodinných důvodů, nebo i obavou o další osud kaple.^{42]}

Ze závěti je však patrné, že o fungování kaple bylo již tenkrát postaráno přílehlými pozemky a finanční fundací ve výši 50 zlatých, o kterou měl od té chvíle pečovat plzeňský magistrát.^{43]} Hodnota fundace byla značná, takže ještě několik desetiletí po jejím ustanovení si plzeňští měšťané mohli z jejího jmění vypůjčovat značné obnosy.^{44]}

Helfferův dědic po neprodleném příjezdu do Plzně a zhlédnutí dědictví považoval pozůstalost za značné břemeno, proto ustanovil svým zástupcem Josefa Jiřího Mückeho a ještě před odjezdem 1. června 1770 písemně magistrátu oznámil, že se dědictví vzdává. Ale již po měsíci se k dědictví a zabezpečení fundace přihlásil, čemuž magistrát s ochotou vyhověl, protože se tím zbavil svého závazku ke kapli. Zřejmým důvodem bylo brzké nalezení kupce, neboť 1. srpna 1770 získali za 5450 zlatých statek, zahradu, letohrádek včetně okolních pozemků i kaple manželé Matěj^{45]} (Mates) a Anna Deblerovi (Deblerowi), od roku 1761 plzeňští měšťané.^{46]}

Součástí kupní smlouvy byl i závazek udržování dosavadní devítidenní pobožnosti, přičemž dvě mše měly být slouženy za Petra Pavla Helffera a jeho manželku Eleonoru, jedna za Jana Antonína Helffera a spásu jeho duše po jeho smrti a zbylých šest mší za manžele Deblerovy a zemřelého Antonína Beštinu a jeho rodinu.

K uvedenému kapitálu (50 zlatých) pro fungování kaple byla pro zajištění devítidenních pobožností mimo kupní cenu zapsána do knih další hotovost (250 zlatých). Celkem tak kapitál pojištěný na kupované nemovitosti činil 300 zlatých a z jeho stálého 4% úroku měl být plněn závazek vůči kapli. Zbylé peníze,

39] L. LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, s. 43.

40] Tamtéž, s. 9.

41] Tamtéž, s. 43–45.

42] Tamtéž, s. 9.

43] Tamtéž.

44] Západočeské muzeum Plzeň, Národopisné muzeum Plzeňska, fond Písemnosti, inv. č. 40621a.

45] Koželužský mistr Matěj Debler koupil roku 1763 dům č. p. 73 v Saské ulici za 1670 zlatých.

46] Jaroslav SCHIEBL, *Ze staré i nové Plzně. Díl II.*, Plzeň 1909, s. 53.

po odečtení nákladů na odměny varhaníkovi a kostelníkovi s ministranty, měly být určeny na opravy kaple a jejího inventáře.^{47]}

Je s podivem, že tak oblíbený svatostánek, jakým kostel U Ježíška byl, neměl ani po svém dobudování zvon. V soupisu inventáře z roku 1770 je zmiňován pouze zvonek. V Plzni přitom zvonáři působili, a protože se kostel shodou okolností později dostal do majetku zvonařské rodiny, bylo jen otázkou času, kdy kostel pořádný zvon dostane.

Kaple v majetku plzeňských zvonářů

Po odkazu Petra Pavla Helffera a jeho navýšení se zdálo, že další osudy kaple jsou zabezpečeny, zvláště když zájem o kapli ze strany měšťanů vzrůstal, o čemž svědčí např. odkaz dvaceti zlatých Zuzanou Halašovou roku 1771.^{48]} Avšak po šesti letech Matěj Debler zemřel a jeho manželka Anna, nově provdaná Stibitzová, se zadlužila natolik, že přišla o celý svůj majetek.^{49]} Kaple i okolních pozemků se spolu s kostelním inspektorem Františkem Frantou ujal plzeňský arciděkan Jan Ignác Halík a roku 1776 prodal pole, kapli, letohrádek a vše k tomu náležející za 2000 zlatých plzeňskému zvonáři Jakubu Vilému Seitzovi (1744–1793),^{50]} jehož žena Anna Alžběta, rozená Strohlová, (1724–1797) byla vdovou po plzeňském zvonáři Josefu Pernerovi (1714–1768). Seitz byl o celých dvacet let mladší než vdova a jen o tři roky starší než její prvorozený syn Jan Josef (1747–1804). Seitz v roce 1773 přestěhoval slévárnu do nových prostor nacházejících se v tzv. Zwingeru^{51]} mezi tehdejší Pražskou a Saskou bránou^{52]} a jako první z rodiny začal kromě zvonů vyrábět i požární stříkačky a čerpadla.^{53]}

Noví majitelé se o kapli starali svědomitě. Mimo jiné o tom svědčí ta skutečnost, že již v následujícím roce byl pro kapli v Seitzově dílně ulit nový zvon a pořízena věčná lampa v rokokovém stylu s monogramem manželů. Zvon jako zázrakem unikl válečné rekvizici, protože jej majitelé včas snesli z věžičky a uschovali, a úřady na něj zapoměly. Díky Seitzově vzorné péči, a pravděpodobně i přispěním plzeňského arciděkana Jana Ignáce Halíka, byla

47] L. LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, s. 11.

48] Tamtéž.

49] Tamtéž.

50] Jakub Vilém Seitz pocházel z pražské zlatnické rodiny a působil v pernerovské dílně jako tovaryš.

51] Prostor mezi vnitřní a vnější městskou hradební zdí za dnešním Pivovarským muzeem.

52] Luisa PERNEROVÁ-ZYKMUNDOVÁ, *Zvonařská rodina Pernerů v Plzni*, Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí, 1914, s. 11–15. Zde s. 12.

53] Jan HUČKA, *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni*, Z dějin hutnictví 33, 2003, s. 97.

23. května 1781 v Římě vystavena listina, jíž papež Pius VI. udělil na sedm let „odpušky ke kapli sv. Ježíše na předměstí“^{54]}, takže její význam pro věřící mimořádně stoupl. Téhož roku Seitz nechal zanést do pozemkových knih závazek, že bude provádět on i jeho nástupci veškeré opravy kaple na svůj náklad. V tomto smyslu pak učinil v roce 1793 i svou poslední vůli,^{55]} když k péči o kapli věnoval polovinu přilehlé zahrady a pole, které byly oceněny na 2000 zlatých.^{56]} Povinnost péče o kapli byla přitom nerozlučně spjata s vlastnictvím letohrádku,^{57]} a tak plzeňská městská rada spolu s arciděkanem měli jako patroni kaple povinnost provádět případně potřebné opravy za vlastníka a vymáhat jejich náklady i exekučně.

Jelikož měl Seitz v době josefínského rušení kostelů obavy, zda bude možné v kapli i nadále sloužit bohoslužby, obrátil se na krajský úřad se žádostí o potřebné informace. 14. srpna 1787 se mu dostalo ponaučení, že není závady, aby se v domácích kaplích konaly bohoslužby a že o této věci rozhoduje pouze pražský ordinariátní úřad.^{58]}

Po smrti Jakuba Viléma Seitze v roce 1793 získali jmění rovným dílem jeho žena Anna Alžběta a její druhorozený syn z prvního manželství Petr Pavel Perner, jenž po matčině smrti v roce 1797 obdržel i druhou (její) polovinu. Tak se roku 1794 stala vlastníkem kaple rodina Pernerů. I ta hodlala kapli využívat jako rodinnou hrobku, a proto si v roce 1797 Petr Pavel Perner vyžádal povolení potřebné k rozšíření rodinné hrobky.^{59]}

Rodina Pernerů byla tradičním výrobcem zvonů regensburškého profilu nejen pro Plzeň, ale i pro další města. V pozdější době se jejich dílna zaměřila na výrobu požárních stříkaček a zpracování mědi. Pernerové v Plzni nejen provozovali po několik generací zvonářský podnik, ale aktivně se podíleli na chodu města a získali si tím nezapomenutelné místo v dějinách Plzně. Na konci 18. století, kdy po Seitzově smrti zdědili předměstský areál, stála již kaple s přilehlou usedlostí a zahradou nedaleko od městské zástavby. V blízkosti zahrady byl Plzeňanům k dispozici přívoz, který přetrval až do regulace Radbuzy, jež byla zahájena krátce před 1. světovou válkou v blízkosti Pražského mostu.^{60]}

Pernerovi se zdál dosavadní prostor malý, proto se rozhodl pro rozšíření kaple, a tím i rodinné krypty pod ní. S požadavkem na rozšíření se obrátil

54] Archiv města Plzně, Listiny, poř. č. 286, sign. I 411, ev. j. listina po r. 1526.

55] L. LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, s. 46–47.

56] Západočeské muzeum Plzeň, Národopisné muzeum Plzeňska, fond Pisemnosti, inv. č. 40608–10.

57] Letohrádek byl v josefínském katastru uváděn poněkud nedůstojně jako „chalupa při kostelíčku U Ježíška“.

58] Katolický (duchovní) úřad s pravomocí diecézního biskupa.

59] M. MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ – J. DOUŠA, *Dějiny města Plzně* 1, s. 604.

60] *Regulace toku řeky Radbuzy* [online]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/regulace-toku-reky-radbuzy-18453111> [cit. 31. 1. 2020].

na nejvýznamnějšího místního architekta doby přechodu rokoka a klasicismu, Antona Bartha, jenž pak obnovu a rozšíření v letech 1806 až 1807 projektově i stavebně realizoval.^{61]} K barokní kapli přistavěl loď zastropenou celkem třemi poli plackových kleneb, přičemž dosavadní stavba se stala prakticky předší- ní nově zbudovaného kostela. Přístavba byla orientována východním směrem, čímž byla napravena dosavadní nezvyklá orientace oltáře na jižní stranu. Nově vzniklý objekt na půdorysu L scelila klasicistní fasáda využívající starších prv- ků průčelí původní kaple.^{62]} Věžička, původně umístěná nad starým presbytá- řem, byla po opravě přemístěna na přechod střechy k nové části (na tomto místě je dodnes). Proti věžičce byl na opačné části hřebene střechy kostelní loď na kamenném podstavci umístěn dvojramenný jetelový kříž, který se dodnes také zachoval. Není doloženo, proč si stavebník či architekt zvolil právě tuto formu, ale vzhledem k tomu, že na formu kříže není stanoveno přesné pravidlo, je možné se domnívat, že mu vzhledem k oblibě přestavované sakrální stavby zřejmě připadal honosnější než prostý kříž jednoramenný.

Na místo původního oltáře pak byl umístěn menší zděný, dřevem oblo- žený rokokový oltář s dodnes zachovaným dřevěným baldachýnovým závěsem zakončeným korunou. Baldachýnový závěs původně rámoval skupinu Ukřižo- vání ze 2. třetiny 18. století, zmiňovanou ještě v 80. letech 20. století.^{63]} Dnes je její osud neznámý. Přední strana oltáře byla zdobena olejovým obrazem s výje- vem Božího hrobu. Tento obraz, údajně od plzeňského malíře Šaška, byl zcizen v roce 1933. Na oltáři stála až do začátku 30. let 20. století socha Ježíška zho- tovená v roce 1889 v Tyrolsku. Po ní byl na oltář umístěn obraz Panny Marie. Na oltáři stály barokní svícny z 18. století. Před oltářem byla zavěšena barokní cínová lampička s věčným světlem, po které jsou dodnes patrné otvory ve stro- pu pro její zavěšení.^{64]} I tato umělecká díla byla odcizena. Po dokončení nově přestavěný kostel (již nikoli kapli) vysvětil plzeňský arciděkan Tomáš Kordík, a to v sobotu 2. ledna 1808.^{65]}

Poslední soukromý majitel

V roce 1870 byl Robert Perner donucen z finančních důvodů kostel i se zahra- dou prodat manželům Matějovi a Josefě Divíškovým. Pernerové byli posledním

61] M. HRUŠKA, *Knih pamětní Král. krajského města Plzně*, s. 281.

62] Petr DOMANICKÝ, *Plzeň: průvodce architekturou města od počátku 19. století do součas- nosti*, Plzeň 2013, s. 238.

63] E. POCHE, *Umělecké památky Čech* 3, s. 98.

64] L. LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, s. 26.

65] Ivan MARTINOVSKÝ a kol., *Dějiny Plzně v datech od prvních stop osídlení až po součas- nost*, Praha 2004, s. 111.

rodem, který si kostel s celým areálem drželi jako reprezentativní sídlo, naopak noví majitelé již kupovali majetek se záměrem jeho komerčního využití. Matěj Divíšek začal v roce 1876 budovat hospodářský dvůr s hospodářským stavením a stodolou, a z čistě odpočinkového areálu se tak stal prostor ryze užitkový, dobudovaný v roce 1878. V následujícím roce Divíšek požádal o stavební povolení na úpravu původního letohrádku. Dům, označený při povinném číslování č. p. 22, po přestavbě obsahoval dva byty, suterénní 1+1 a 2+1 v patře. Hospodářské využití areálu podtrhla stavba hrnčířské pece ve stájích promistra hrnčíře Antonína Šibla. Rodina Divíškova také užívala kryptu pod kostelem jako rodinnou hrobku, o čemž svědčí pamětní deska umístěná v blízkosti kůru na evangelní straně kostelní lodi. Roku 1877 majitelé také změnili vstup do krypty. Ten již nebyl zvenčí na jižní straně kostela, ale nově uvnitř kostela v nejstarší části pod obloukem, před schody vedoucími do druhé části. Zakryt byl poklopem. Přibližně v této době byla po levé straně vstupní části umístěna místo původní kovové kamenná pseudogotická kroupenka. Proti ní jsou umístěny dva náhrobníky.

Díky sbírece mezi věřícími, již zorganizoval tehdejší kaplan Černý, mohli Divíškovi v roce 1893 nechat opravit fasádu a interiér, což byla z jejich strany poslední investice. Kostel byl znovu vysvěcen. Nákladem Viléma Rösche bylo pořízeno barevné vitrážové okno, osazené v rámci oprav ve starší barokní části. Do inventáře kostela Rösch daroval ještě kalich s patenou. V rámci rekonstrukčních prací bylo upraveno i okolí: úroveň hospodářského dvora jižně od kostela byla zvýšena zhruba o půl metru a na východní straně byla prohloubena vodoteč odvádějící vodu ze svahu. Byla však provedena neodborně. Vedla příliš blízko kostelní zdi a bez jakékoliv izolace, což způsobilo masivní vlhnutí zdi. V roce 1914 byla navíc adaptována stodola pro kamenictví Václava Cingroše. Části areálu byly pronajímány, aby byl co nejvíce využit jeho tržní potenciál. Samotní Divíškovi tu provozovali nejprve zelinářství a ve 30. letech 20. století truhlářství.

Kostel se od investice v roce 1893 další údržby nedočkal, proto byl již ve druhém desetiletí 20. století ve značně zchátralém stavu. Vlivem znehodnocení měny značně klesla hodnota kostelní fundace, řídly i bohoslužby. Divíškovi měli zájem se obtížného majetku zbavit, proto se ho pokusili nabídnout v roce 1917 městu. Požadovali 350 000 korun, město na základě odhadu nabízelo pouze 255 000 korun, kostel samotný byl oceněn částkou 9000 korun. Při návštěvě nového pražského arcibiskupa Pavla hraběte Huyna byl Divíškovým vytknut špatný stav kostela a jeho znečištění, a tak bohoslužby, probíhající zde do té doby pravidelně, byly zastaveny. Důsledkem těchto opatření však bylo jen další chátrání a ničení objektu vandaly.^{66]} Okna byla vytlučena i s rámy

66] Ladislav LÁBEK, *Kostelík »U Ježíška« v Plzni. Jeho minulost, popis a restaurace*, Plzeňsko 18, 1936, s. 88.

a zvonička hrozila sesutím. Svůj díl na tomto stavu mělo i uzavření rušné cesty od Masarykova náměstí k přívozu na Radbuze, která byla důležitou spojnici s městem. V sousedství začaly vznikat nejrůznější sklady a okolí kostela se stalo periferií. V letech 1922–1923 „Jednota pro zakládání sadů a okrášení města a jeho okolí“ (Okrašlovací spolek) mimo jiné aktivity v Plzni osázela i cestu k Ježíšku a straně kolem svatého Mikuláše. Na osázení přilehlé straně Okrašlovací spolek věnoval 200 bříz, „jež výbor zahrádkových osad sám k návrhu jednatele Okrašlovacího spolku vysázel.“^{67]} Majitelé zahrádkářských osad pod sv. Mikulášem si upravili příchod z Plzeňské třídy podél hřbitovní zdi.

Samotná stavba kostela dále chátrala, byl na ni neutěšený pohled, a tak se začaly objevovat první nesmělé pokusy o její záchranu. Pravděpodobně prvním z nich byl plán kostela od známého pražského architekta Kamila Hilberta z roku 1925. V roce 1928 Ladislav Lábek ve své úvaze nad prvním desetiletím Československé památkové péče v Plzni a okolí celkově neblahý stav kritizoval a uvedl výčet památek, o které město přišlo. Uváděl, že „*dříve bylo laciným zvykem svalovat vinu z nedostatků na rakouskou vládu, teď jsme pány ve svém domě a mělo by býti tedy lépe, ale bilance našeho pochopení pro nejcennější hodnoty kulturní, které nám tu zůstává minulost, není právě potěšitelná. V samé Plzni stojí jedna z nejcennějších památek rokokového umění ve smutných ruinách – to jest kostelík »U Ježíška«.* Nedaleký hřbitov sv. Mikuláše chátrá vůčihledě, ač jest vtělenou kulturní historií města.“^{68]} Z uvedeného je tedy zřejmé, že stav kostela včetně přilehlého areálu byl již tehdy skutečně vážný. Lábek jako první uváděl zmínku o „*vzácných jednotlivcích*“, kteří uvažovali o záchraně významných památek. V roce 1934 v časopisu Plzeňsko představil dřevoryt Karla Koubka Kostelík »U Ježíška« v Plzni a kladně kvitoval skutečnost, že se našli milovníci kostela, kterým osud této cenné stavební památky nebyl lhostejný.^{69]} Zde zřejmě vznikla i prvotní myšlenka na pozdější ustavení „Jednoty pro záchranu kostelíka U Ježíška“.

V roce 1933 došlo k vyloupení kostela. Právě tehdy nenávratně zmizela část mobiliáře včetně liturgického náčiní, soch svatého Václava a Nejsvětější Trojice, dva andělíčkové z oltáře a olejomalba Panny Marie Bolestné, jejíž stáří bylo odhadováno na 300 let.^{70]} Jednou z mála součástí kostela, jež přetrvala i tyto pohromy, byla původní Helfferova skříň s barokními ornáty, jež jsou však dnes neznámo kde. Zůstala i kredenc, jež nesla monogram „*P. P.H.*“, který si Petr Pavel Perner nechal upravit na „*P. P.P.*“. Na základě této smutné události vznikla z iniciativy studentů Masarykova státního československého reálného

67] Jan KRS, *Co vykonala »Jednota pro zakládání sadů a okrášení města Plzně a jeho okolí«*, Plzeňsko 10, 1928, s. 65.

68] Ladislav LÁBEK, *Deset let ochrany památek v Plzni a okolí*, Plzeňsko 10, 1928, s. 100.

69] Týž, *Kostelík »U Ježíška« v Plzni*, Plzeňsko 16, 1934, s. 58.

70] *Krádež vzácných sošek a obrazu*, Večerní České slovo 21. 6. 1933, s. 6.

gymnasia „Jednota pro záchranu kostelíka U Ježíška“. Koncem roku 1933 byla s majiteli kostela podepsána na 30 let nájemní smlouva za roční uznávací činží 1 Kč a již v září následujícího roku bylo započato s opravami.⁷¹⁾

Na žádost Jednoty provedl stavitel a architekt Hanuš Zápál, tehdy již penzionovaný, zaměření a zakreslení stavby. V první fázi došlo k opravám střešní krytiny a krovů, především však k sanaci zdiva. Během roku 1935 byly zhotoveny nové omítky, jak vnější, tak vnitřní, včetně zrestaurování fresky plzeňského malíře Františka Julia Luxe. Opravena byla rovněž podlaha, obnoveny byly oltáře, opraveny varhany a úprav doznal i okolní terén, např. vznikl i nový mostek přes vodoteč. Zajímavé je, že ještě v této době je na dobových fotografiích poznat, že stavba kostela stála (oproti dnešnímu stavu, kdy je „utopen“ v dolíku) na vyvýšeném místě.

V souvislosti s plánovanou rekonstrukcí kostela ve 30. letech 20. století oznámil Ladislav Lábek veřejnosti počátkem března 1935 svůj záměr vybudovat „Památník padlých“.⁷²⁾ Po první výzvě se ozvala řada pozůstalých po padlých občanech města Plzně, a tak byly pro tento účel vytvořeny pamětní listy. Měly být po vyplnění pozůstalými svázané do knihy, jež pak měla být uložena do kamenné tumbly umístěné ve vnitřním prostoru kostela. Tento záměr ale nebyl z neznámých důvodů realizován a z celého souboru zůstaly jen jednotlivé listy. Plzeňský hudební skladatel a dirigent Norbert Kubát pro tento účel složil na slova učitelky Boženy Kubátové „Píseň padlých“. Tento „živý památník“, jak jej nazval Ladislav Lábek v časopisu Plzeňsko,⁷³⁾ zazněl poprvé při vysvěcení kostela 5. ledna 1936.

Rodina Divíškova vlastnila areál ještě několik let po 2. světové válce, kdy jim byl i s dalším majetkem znárodněn. Kupodivu, až na kostel, který od roku 1934 fakticky spravovalo město. Přestože bylo v období budování socialismu využití kostela nepatrné a svatostánek postupně chátral (nevhodnou úpravou okolního terénu dokonce zatékala voda přímo do kostela), stal se 3. května 1958 kulturní památkou a uvnitř dál pokračovaly pondělní bohoslužby.⁷⁴⁾

Části zdiva původního letohrádku se stále zachovaly ve zdech obytné budovy. Ta pak rozhodnutím Městského národního výboru připadla i s celým hospodářským areálem roku 1961 státnímu podniku Stavoizolace (Stavební izolace). Již od roku 1965 se uvažovalo o vybudování zeleného rekreačního pásu, s tím předpokladem, že se celý sklad Stavebních izolací přestěhuje do některé průmyslové části města. I když bylo v roce 1966 objektu č. p. 22 vydáno povolení k demolici, protože se nacházel na území určeném k asanaci,

71) L. LÁBEK, *Kostelík »U Ježíška« v Plzni. Jeho minulost, popis a restaurace*, s. 119.

72) *Památník padlých v kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, *České slovo* 2. 3. 1935, s. 6.

73) Ladislav LÁBEK, *Poslední píseň N. Kubáta*, Plzeňsko 18, 1936, s. 42.

74) Rozhovor autora s Pavlem Bartovským, synem jedné z posledních spolumajitelek kostela Vojtěšky Bartovské z rodiny Divíškovy [12. 6. 2020].

byla budova nadále využívána. Podnik se dokonce rozhodl areál rozšířit o provizorní sklad hořlavin. Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody protestovalo marně, sklad byl nakonec v roce 1980 schválen. Kvůli jeho stavbě a rozšíření vjezdu byla posunuta brána přiléhající ke kostelu. Některé z budov následně sloužily až do 70. let 20. století jako výkupna a sklad léčivých bylin, před rokem 1989 jako sklad kabelů. Všechny budovy definitivně zanikly počátkem 21. století výstavbou bytového komplexu.

Revoluční změny v roce 1989 se kostela zpočátku nijak pozitivně nedotkly: ještě před navrácením zbylého majetku rodině majitelů byl kostel z důvodu havarijního stavu uzavřen. V roce 1992 jej do své správy převzalo plzeňské arciděkanství, ale po necelém roce byl kostel opět vrácen majitelům.^{75]} V roce 1997 kostel bez mobiliáře sice odkoupilo město, ovšem jeho chárání pokračovalo.^{76]} Teprve s počátkem nového tisíciletí svítila naděje na záchranu, protože kostelíku začalo věnovat svoji pozornost „Sdružení pro obnovu památek v Rokycanech a okolí“. Za účelem možné opravy kostela stavbu zaměřili studenti plzeňské Střední průmyslové školy stavební v rámci výuky a projekt zpracoval Ing. arch. Jan Soukup, který rovněž dohlížel na stavební práce. První fáze obnovy začala v roce 2001. Zahrnovala zpevnění kleneb, opravu krovů, střechy a zvonové věžičky a po úpravě hydrologických poměrů v okolí se dostalo i na fasádu, která byla dokončena v roce 2005. Zrestaurovány byly i dvě vzácné stropní fresky Františka Julia Luxe s motivy Panny Marie jako přímluvkyně a Glorifikace Srdce Páně, předchozím nevhodným restaurátorským zásahem v roce 1935 poškozené. Bylo patrné jen jejich základní rozvržení.^{77]} V téže době byla v bývalém areálu hospodářského dvora postavena skupina bytových domů, která logicky přejala místní vžitý název U Ježíška. Doplnění novou architekturou ještě více změnilo ráz i panorama celého prostoru a podtrhlo negativní dopad přetváření okolní krajiny v průběhu 20. století. Stavba kostela, která je v podstatě již posledním pozůstatkem původní zástavby, ztratila nejen svou původní funkci, ale i své místo v původním krajinném prostoru.

Právě stavba bytového komplexu úplně znemožnila návrat k původnímu uspořádání a funkci areálu a znamenala konec úvahám alespoň částečně obnovit prostor pod Mikulášským náměstím do původní podoby. Z dříve vyhledávané lokality určené k odpočinku se stal slepenec nesourodých staveb, který zásadně a natrvalo změnil prostor, a tím i původní účel komplexu staveb a zahrad.

V listopadu 2014 se do kostela navrátily zrekonstruované varhany, v prosinci 2015 bylo upraveno i okolí kostela: na pěší cestě od kostela

75] Rozhovor autora s Mons. Emilem Soukupem, arciděkanem římskokatolické farnosti u katedrály svatého Bartoloměje v Plzni [20. 1. 2020].

76] Rozhovor autora s Pavlem Bartovským, synem jedné z posledních spolujatelek kostela Vojtěšky Bartovské z rodiny Diviškovy [12. 6. 2020].

77] Pavel PREISS, *František Julius Lux. Západočeský rokokový malíř*, Praha 2000, s. 69.

k Mikulášskému náměstí byly vytvořeny jezdecké schody, položen žulový povrch a vrchní část schodů dostala kovový portál, který je analogií dochovaného spodního kamenného portálu s půlkruhovým záklenkem. Tím získalo okolí kostela alespoň trochu důstojnější a původně zamýšlený parkový ráz.

Po výstavbě sousedního domovního komplexu, dokončeného roku 2008, mají jeho obyvatelé kostel stále na očích. Sdružení, které kostel zachránilo, se přejmenovalo na „Vršíček“ a i díky němu se Plzeňané „k Ježíškovi“ naučili chodit na koncerty a kulturní akce, svatby, křty i pohřby. Od roku 2015 probíhají v kostele pravidelně bohoslužby Plzeňského sboru Evangelické církve augsburského vyznání v České republice a každoročně je počátkem ledna konána poutní mše u příležitosti svátku Nejsvětějšího jména Ježíš. Kostel se každoročně zapojuje i do celostátní akce Noc kostelů, při níž zpřístupňuje veškeré prostory návštěvníkům. To vše je důkazem, že kostel žije podle posledního přání Petra Pavla Helffera, aby „...*kaple Ježíška... dále trvati mohla*“.^{78]}

Významný mobiliář a výzdoba kostela

Kostel U Ježíška je vedle kostela svaté Anny, nepočítáme-li Augustonovy úpravy františkánského kostela,^{79]} jedinou památkou církevního stavitelství barokního období v Plzni. Kromě své unikátnosti architektonické nabízí návštěvníkům i vzácnosti, z nichž se v mobiliáři kostela několik dochovalo do současnosti.

Dispozice vchodu do krypty, jenž byl po druhé přestavbě kostela vybudován na jižní straně kostela (dnes je zde umístěno jedno z přízemních oken), přestala časem vyhovovat, zřejmě kvůli provozu v hospodářském dvoře. Proto byl v roce 1877 vchod přesunut do kostela pod schody na rozhraní první a druhé části kostela. Na původní umístění vchodu odkazuje vchodový oblouk, dodnes patrný u paty jižní zdi kostelní lodě cca 1 metr od kruchty směrem k presbytáři. Rakve byly ukládány na kamenné podstavce a postupně se jich nashromáždil velký počet. Byly zde ostatky nejen majitelů kostela, ale i osob cizích, které si v kryptě přály být pochovány. Jak je však známo ze závěti Petra Pavla Helffera, nebyl zde uložen ani on a patrně ani nikdo z jeho rodu. Helffer je podle františkánské kroniky v kapitole Sepulturae saecularium uváděn jako zemřelá světská osoba pohřbená u františkánů.^{80]} Zato rodina Pernerova užívala hrobku ještě před přístavbou kostela a postupně sem uložila 26 členů rodiny, počínaje Jakubem Vilémem Seitzem a konče tříletou Marií, dcerou Roberta Pnera a jeho manželky Bedřišky, pochovanou v roce 1876. Jako cizí osoba zde byl pohřben roku 1852 provinciál františkánského řádu v Plzni P. Hroznata

78] L. LÁBEK, *Čtení o kosteliku »U Ježíška« v Plzni*, s. 9.

79] Jana JANUSOVÁ, *Architekt baroka Jakub Auguston mladší*, Západočeský historický sborník 2, 1996, s. 334.

80] M. MALIVÁNKOVÁ WASKOVÁ – J. DOUŠA, *Dějiny města Plzně I*, s. 682.

Schuldes, blízký přítel a duchovní rádce rodiny. Po změně majitelů zde byli pohřbíváni i členové rodiny Divíškovy. Podle dat z náhrobní desky sem byl jako poslední z rodiny uložen Jan Divíšek v roce 1938. Již dlouho před započátkem rekonstrukčních prací v polovině 30. let 20. století byla krypta značně zpustlá, rakve byly rozpadlé a těla ležela v jedné směsici na zemi, proto byly v roce 1930 ostatky Václava Pernerera a Terezie, rozené Steinbachové, i ostatky zemřelých rodiny Divíškovy převezeny na Ústřední hřbitov, ostatky rodiny Wankovy pak do hrobky u svatého Mikuláše. Před samotnou rekonstrukcí zůstalo v kryptě spolu s provinciálem františkánského řádu^{81]} ještě 20 členů rodu Pernerů. V současné době je v kryptě již jen železný kříž, plechová rakev a zbytky dětské rakve. Při jedné z novějších akcí byly ve výklenku u schodů do krypty náhodně objeveny kosterní pozůstatky, ale doposud se nepodařilo zjistit jejich původ.

Ježíškův zvon byl ulit v Seitzově dílně v roce 1777. Na plášti zvonu mezi festony je na západní straně reliéf Panny Marie Růžencové nesoucí Ježíška, na východní straně reliéf svatého Václava s praporem, na severní straně zvonařský štítek s nápisem JACOB WILHELM SEITZ IN PILSEN nahoře a pod tím zvon nad dvěma zkříženými dělovými hlavněmi a kružidlem.^{82]} V rozích štítku dávají číslice (začínající v levém horním rohu) dohromady letopočet 1777. Na čepci a věnci zvonu^{83]} vedou dvojice vystupujících linek, hlavice zvonu je spojená se čtyřramennou korunou^{84]} dvěma kovovými pásy. Zvon zázračně unikl i válečné rekvizici, protože byl z věžičky včas snesen a ukryt. Přestože došlo dvakrát k pokusu zvon ukrást a věnec zvonu je již poměrně zubatý, slouží při bohoslužbách a dalších příležitostech (mj. Noc kostelů) dodnes.

K zasvěcení kostela Nejsvětějšímu jménu Ježíš se vztahuje i fresková výzdoba obou kleneb. Fresky s výjevy Panny Marie jako přímluvkyně a Glorifikace Srdce Páně provedl plzeňský malíř František Julius Lux.^{85]} O narození, původu a předchozím působení Františka Julia Luxe není nic známo, nebo jsou zmínky značně zavádějící.^{86]} Jeho stopa se v plzeňských dokumentech objevuje až při příležitosti udělování měšťanství.^{87]} V registru nově přijatých plzeňských měšťanů je zaneseno, že „František Lux malíř po složení náležitých rekvizitův jest za spoluměštěná zdejšího přijat...“.^{88]} Z matričního záznamu o úmrtí

81] L. LÁBEK, *Kostelík »U Ježíška« v Plzni. Jeho minulost, popis a restaurace*, s. 121.

82] Znak užíváný rodem Pernerů – viz např. kostel Nanebevzetí Panny Marie v Přešticích.

83] Radek LUNGA – Jaroslav SOLAŘ, *Kostelní věže a zvonice. Kampanologie, navrhování, poruchy, rekonstrukce a sanace*, Praha 2010, s. 20.

84] Petr Rudolf MANOUŠEK, *Zvonařství*, Praha 2006, s. 15.

85] P. PREISS, *František Julius Lux*, s. 69.

86] Tamtéž, s. 19–20.

87] Antonín PODLAHA, *Materialie k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků*, Památky archeologické 23, 1909, s. 69.

88] Archiv města Plzně, kniha č. 43 – Register osob k Miestu Plzny przigatých Zalozien Za Primatora P. Tomasse Zeledra z Prosskowitz Letha Panie 1660, pag. 202.

v roce 1764, kde je uveden jako dvaasedesátiletý, je možné zhruba dovodit, že se narodil zřejmě v roce 1702.^{89]} Přestože Lux za svůj život vytvořil mnoho prací pro plzeňské měšťany, okolní kláštery a šlechtu, musel si roku 1756 půjčit z majetku farního kostela v Blovicích 100 zlatých.^{90]} Ani na konci života zřejmě jeho majetkové poměry nebyly právě nejlepší, jelikož ze zápisu inventáře Luxova jmění vyplývá, že se majetkově blížil spíše měšťské chudině.^{91]}

Pro kostel U Ježíška zhotovil František Julius Lux dvě rokokové nástropní klenební fresky, které zřejmě vznikaly stranou jeho hlavních děl.^{92]} V klenbě tehdejší lodi provedl výjev Panny Marie klečící u trůnu Božího s přímluvným gestem za lidstvo – zde konkrétně za zemřelé členy Helfferovy rodiny. Přestože oblaka částečně zakrývají polooblouky na čtyřech stranách, vytváří malba otevřené kupole s lucernou nad vznášející se Pannou Marií v přítomnosti dvou andělů na oblacích dojem otevřenějšího a vzdušnějšího prostoru, který je při dostatečném slunečním svitu umocněn. V kupoli presbytáře vymaloval vznášející se tabernákl s Ježíšovým srdcem korunovaným trním (mezi dvěma letícími anděly) představující Glorifikaci Srdce Páně. Celek je uzavřen oválným profilovaným rámem s dvojicí prázdných kartuší, z nichž spodní část s doprovodnými anděly držícími korunu tvořila vrchol původního oltáře; po přestavbě v roce 1807 se její funkce změnila. V protějších pendetivech jsou znázorněni andílčí putti s hudebními nástroji. Rozdíl v umělecké kvalitě obou fresek je patrný na první pohled. První působí dojmem jakéhosi nedokončeného náčrtu, druhá již svou plností a rozmístěním postav může být považována za hotové dílo.

Zvláštní pozornost si zaslouhuje kruchta vestavěná do oblouku spojujícího předsíní s kostelní lodí. Zábradlí kruchty je zdobeno krouženými kuželkami. Uprostřed je umístěna varhanní skříň. Ing. arch. Jan Soukup, pod jehož dohledem se kostel rekonstruoval, uvádí, že varhany jsou nejstarším nástrojem na Plzeňsku a pocházejí zhruba z let 1680–1690.^{93]} Malé varhany, tzv. varhanní pozitiv, zřejmě koupila zvonařská rodina Pernerů v roce 1807.^{94]} Varhany mají i přes svůj malý rozměr 4 rejstříky a 200 dřevěných a cínových píšťal. Na dvířkách byli původně vymalováni světci a čeští patroni: vpředu král David a svatá Cecílie, vzadu svatý Vojtěch a svatý Václav mezi dvěma anděly. Pravá dvířka

89] P. PREISS, *František Julius Lux*, s. 19.

90] Archiv města Plzně, rkp. (inv. č.) 559, Kniha obligací, fol. 230v–231r.

91] P. PREISS, *František Julius Lux*, s. 22.

92] Tamtéž, s. 156–178.

93] Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršiček [25. 4. 2020].

94] „Pernerovi je zřejmě pořídili odněkud z druhé ruky. V té době se rušily kláštery a některé církevní ústavy. Je těžké se dopátrat jejich původu, v kostelích se takto malé varhany velikosti skříňně obvykle nevyskytovaly. Spíš bývaly v kapitulních síních klášterů nebo přímo v chórech, kde se mniši modlili, proto se domnívám, že sloužily někde jako chórové varhany.“ Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršiček [25. 4. 2020].

byla ještě před rekonstrukcí odcizena, a protože se nedochovala dokumentace, byl pro ně zvolen stejný motiv, pouze stranově obrácený. Dnes jsou na dvířkách vlevo král David a vpravo svatý Vojtěch.

Památkou na dobu vlastnictví kostela rodinou Pernerovou jsou dva náhrobníky umístěné v přední části, hned za vchodem vpravo. Velký spodní a starší o rozměrech cca 145 x 80 cm je bez nápisu, menší nad ním (o rozměrech cca 60 x 80 cm, z dnes již neznatelného červeného mramoru) původně nesl v německém jazyce vyvedenou báseň a zlacený nápis s informací, že zde byla pochována mladá maminka Anna Řihová, rozená Pernerová (choť mlynáře z Panského mlýna Bernarda Řihy), s dceruškou Markétkou, záhy po ní zemřelou v červenci roku 1815.^{95]} Nad náhrobníkem Anny Řihové byl původně umístěn ještě plechový malovaný epitaf upomínající na jedinečnou událost, která se stala v březnu roku 1801. Manželce Petra Pavla Pernerera Alžbětě, rozené Waltrové, jež byla původně služebnou v domě Pernerových, se narodila čtyřčata Rosina, Josef, Alžběta a Jakub. Alžběta zemřela krátce po narození 1. března a bratr Josef druhý den. Oba sourozenci byli pochováni ve společné rakvičce v rodinné kryptě kostela U Ježíška. Rodinné neštěstí však pokračovalo, když 9. března zemřela Alžběta a 14. března poslední ze čtyřčat, Jakub. Také oni byli uloženi do společné rakvičky a 16. března za přítomnosti plzeňského arciděkana pohřbeni vedle svých dříve zemřelých sourozenců. Dle úmrtní matricy byla příčinou úmrtí „mdloba“. Bezprostředně po úmrtí svých čtyř dětí nechal Petr Pavel Perner vymalovat plechový epitaf o výšce cca 85 cm, který byl dlouho umístěn na stěně kostela a poté přemístěn do sbírek Národopisného muzea Plzeňska.^{96]} Na evangelní straně kostelní lodě poblíž kruchty je umístěn náhrobní epitaf rodiny Divíškovy ze dvou žulových kamenů. Na horním kameni je zlatým písmem vyveden výčet členů rodiny, kteří zde byli pochováni.^{97]} Na dolním kameni je výčet zlatým písmem doplněn dalšími jmény zemřelých, kteří zde ale pohřbeni nebyli.^{98]}

95] Český překlad německy psaného textu zní: *Anna Řihová rozená Pernerová narozená 2. února 1797. Zemřela 3. července 1815. Její dcera Margareta Řihová narozená 3. července 1815 zemřela 6. července 1815.*

96] Doslovný přepis českého nápisu zní: *„Co snad Plzeň newiděla./To letos sstiatně spatřila./Gedným že Plodem Dobře zplozeny/W Krystu ale Blaze zrozeny./Dwa Bližency, dvě Dwyčatka./Dwa Synačky, dvě Děwčátka/Otce Petra Pernerera Zvonaře Plzeňského/Mateře pak Alžběty ctny Manželky geho/zde s Bohem odpočiwagj./Ktery Nebe za Wlast Magj/Roku 1801 dne 16 Března.“*

97] Nápis zní: *„HROBKA RODINY/Divíškovy/VILOUŠ † 6. června 1879 stár 14 dní/ANNA † 29. září 1884 stará 3 roky/MATĚJ † 25. července 1886 stár 71 roků/ANNA roz. RÖSCHOVÁ/† 18. března 1889 stará 33 roků.“* Zřejmě v souvislosti s Anniným úmrtím věnoval Vilém Rösch kostelu r. 1893 liturgické náčiní a ozdobné okno.

98] Nápis zní: *„JOSEFA † 12./4.1898 stará 73 roků/JOSEFA BOUŠOVÁ * 6. 2. 1878 † 14. 6. 1904/VÁCLAV DIVÍŠEK * 25. 8. 1853 † 26. 1. 1918/JAN DIVÍŠEK * 17. 11. 1876 † 18. 10. 1938“.*

Liturgickým náčiním byl kostel původně vybaven velmi štedře, ale drtivá většina z něj se nedochovala. Díky aktivitě Ladislava Lábka se zachoval alespoň popis a fotodokumentace jeho zásadních součástí. Mezi dochované a velmi cenné kusy se řadí monstrance pořízená již Petrem Pavlem Helfferem. Do dnešních dnů přežila díky tomu, že byla ve vlastnictví Luisy Zykmondové, dcery Roberta Pernera. V současnosti je umístěna ve fondu klenotnice Západočeského muzea v Plzni. Monstrance je zhotovena z pozlacené a postříbřené mědi, vlastní schránka na Nejsvětější svátost je lemována rokaji a zakončena korunkou s letícím andílkem, do pozadí lehce ustupuje větší věnec vrcholící křížkem. Původní monstrance byla v roce 1844 na zakázku Petra Pavla Pernera rozšířena o velkou kruhovou svatozář, opět zakončenou na vrcholu křížkem a rozšířenou nohou, kde je na rubu vyryto „P. P. Perner 1844“. Noha monstrance je zdobena tepanými rokaji a mřížkami, pod ořechem má listový kalíšek. Celek v dnešní podobě měří 50 cm.

K nedochovaným, nicméně cenným a dobře popsáním předmětům se řadí jednoduché ciborium o velikosti 28 cm z pozlacené mědi s profilovanou nohou, zdobenou perlovcem a víčkem zakončeným plochým křížkem. Noha ciboria byla zdobena monogramem „P. P.P.“ a letopočtem „1797“. Při poslední opravě v roce 1893 věnoval Vilém Rösch kostelu mimo jiné kalich s pate nou vysoký 21 cm. Na podstavci byl vyrytý nápis „*Co milou vzpomínku na svou drahou manželku Josefu, věnoval r. 1893 Vilém Rösch*“. Lábek zmiňuje též velmi cenný původní Helfferův kalich, který se však také nedochoval.^{99]} Před oltářem byla původně zavěšena hodnotná lampa na věčné světlo, vytepaná z měděného plechu a kvalitně postříbřená. Lampu tvořila široká baňka se třemi pentlovými uchy po stranách, zakončena byla nahoře kalíškem, dole hruškou. Po celém povrchu měla tepané rokaje a květinové stonky. Na štítky byly vytepany monogramy „J.W. – A.S.“, tj. iniciály vlastníků kostela Jakuba Viléma Seitze a jeho manželky Anny.

Ladislav Lábek pro zrekonstruovaný kostel pořídil i betlém, jenž býval dle tradovaných informací umístěn vždy vpravo od dveří. Velmi neobvyklé jesličky s figurkami vysokými zhruba třicet centimetrů byly ze slámy. Původní slámové součásti však byly zřejmě postupně vyměňovány, protože součásti betléma nalezené do dnešní doby jsou kromě střešů výhradně dřevěné. V devadesátých letech 20. století, kdy se kostel dostal do vlastnictví města, prohlédli pracovníci odboru památkové péče inventář a z betléma našli v sakristii ve staré krabici pouze dřevěnou konstrukci původní salaše. Osud figurek nebyl v té době znám. V 80. letech 20. století se sice v kostele ještě sloužily bohoslužby, ale betlém již tehdy nebyl v dobrém technickém stavu. Podle vzpomínek pamětníků se muselo do kostela přecházet po prknech přes stálou louži v předsínce, jež byla důsledkem necitlivé úpravy okolního terénu v předchozích letech.^{100]}

99] L. LÁBEK, *Čtení o kostelíku »U Ježíška« v Plzni*, s. 35.

100] Rozhovor autora s Ing. arch. Janem Soukupem, předsedou spolku Vršíček [25. 4. 2020].

Ing. arch Jan Soukup vzpomíná na vyprávění Karla Jiší: „*Poslední bohoslužby se sloužily někdy v roce 1992, potom se kostel stal terčem různých vandalů a tehdy zřejmě došlo i k odcizení betléma. V té době jsme o něm více nevěděli.*“^{101]} Protože k betlému chyběla jakákoliv dokumentace a nebyla nalezena ani po prohledání archivu a depozitářů, nemohl být zrekonstruován. Když ale v Plzeňském deníku vyšel článek o kostele se zmínkou o bývalém betlému patřícímu kostelu, kontaktoval autora článku Davida Růžičku pan František Sup a nechal pro něj v redakci vzkaz, že má fotografie betléma. „*Šel jsem vynést reklamní letáky a všiml si vedle kontejneru krabice od cukrovinek. Byla plná fotografií, pravděpodobně z nějaké pozůstalosti. Mezi spoustou rodinných snímků ležela i fotografie betléma. Okamžitě jsem poznal, co na nich je, a uschoval si ji.*“^{102]} Na fotografii je dobře rozeznatelné rozmístění budov, jesliček i množství drobných figurek, freska na stropě je v dobrém stavu a na zábradlí kruchty lze spatřit obraz Poslední večeře Páně. Nejvíce zaujme výzdoba svázaným chvojím a ozdobnými girlandami okolo betléma. Tato fotografie je v současné době jediným podkladem pro obnovu a další pátrání po zmizelých figurkách.

Závěr

Při pátrání po spolehlivých a objektivních zdrojích informací jsem získal možnost hovořit s mnoha pamětníky nedávné historie kostela. Zajímavé informace mi poskytli členové posledních majitelů kostela – rozvětvené rodiny Diviškovy, Pavel Bartovský a Anna Radová rozená Horová, Ing. arch Jan Soukup (předseda sdružení „Vršíček“, které vedlo poslední obnovu kostela) i jeho bratr Mons. Emil Soukup, plzeňský arciděkan.

Nejprekvapivější bylo zjištění, že kostel samotný nebyl rodině Diviškových při znárodnění majetku odebrán. Zřejmě i proto bylo možné, že i v období budování socialismu kostel omezeně fungoval, zatímco opravdovou zkázu mu přinesla až hektická postkomunistická doba. K obnově kostela došlo jen díky několika zapáleným jedincům, jejichž nadšení strhlo mnohé další jednotlivce i organizace. Společným úsilím dokázali tuto unikátní plzeňskou památku zachovat. Po obnově kostela se postupně v depozitářích a soukromých úschovách objevovaly a stále objevují součásti kostela, mobiliáře a velká část ztraceného betléma. Osobně jsem byl svědkem navrácení části oltáře.

Díky tomu, že vlastníci kostela, tj. rodiny významných a oblíbených plzeňských měšťanů, zasvětili svůj svatostánek právě Jezulátku, byl zájem Plzeňanů o kostel vždy velký. Oblibu kostela podporoval také zájem měšťanů

101] Tamtéž.

102] David RŮŽIČKA, *Příběh jesliček z kostela U Ježíška*, Vítaný host na Šumavě a v Českém lese 4, 2009, s. 30–31.

trávit po šlechtickém vzoru volné chvíle za jarních a letních dnů za městskými hradbami, přičemž tato lokalita se k tomu přímo nabízela.

I přes tuto oblibu nebyla počáteční historie stavby kaple–kostela s jejím přesným časovým zařazením zcela jasná. Díky nashromážděným faktům lze zdařile spekulovat se zařazením jejího stavebního počátku do gotického období. Fotografie pořízené při rekonstrukci počátkem 21. století totiž jasně dokazují, že stavba má typicky gotické stavební prvky. Lze tak celkem spolehlivě ztotožnit objekt na Willenbergově vedutě Plzně z roku 1602 s pozdějším kostelem U Ježíška.

Dnešní kostel si ve svých zdech uchoval všechny postupné fáze přístaveb a můžeme si tak názorně představit, jakým stavebním vývojem procházel. Z původně jednoduchého gotického základu se stal honosnou barokní stavbou. Barokní ráz ovšem nenarušila ani klasicistní přístavba z počátku 19. století, naopak lze hovořit o zdařilém sjednocení stavebních slohů do jednoho harmonického celku.

Zasvěcení kostela Jezulátku jako by předurčovalo svit jeho šťastné hvězdy. Do dnešních dnů „Ježíšek“ přetrval nejen díky zájmu obyčejných obyvatel města, ale pro jeho zachování se ukázalo jako klíčové, že si jeho význam uvědomovala i odborná veřejnost a doboví mecenáši. Ze závěti Petra Pavla Helffera byl patrný zájem o to, aby kostel zůstal díky ustanovené fundaci zachován. Navíc i jiní obyvatelé města mu během několik málo let od výstavby věnovali majetek rovnající se pořizovací hodnotě menšího plzeňského domu. Důležitost a oblibu kostela dokládají také pohřby osob, které nebyly rodinnými příslušníky majitelů kostela.

Kostel je pozoruhodný i svým mobiliářem, jenž ovšem nebyl do dnešních dnů zachován v plné šíři. Přesto i dochované části svědčí o jeho někdejší významu.

The Church of The Blessed Name of Jesus, known as The Church U Ježíška

Summary

Upon searching for reliable and objective sources, I had the opportunity to speak with many old-timers, who remember the recent history of the church. Past owners of the church also proved a valuable source – the extended Divíšek family, Pavel Bartovský and Anna Radová (nee Horová), Ing. arch Jan Soukup, chairman of the „Vršíček“ association, which was in charge of the last renovation, and his brother Mons. Emil Soukup, Archdeacon of Pilsen.

Most surprising, I find, is that during the property nationalisation, the church remained in the care of the Divíšek family. That probably enabled the

church to function, though with limitations, even during the socialist era – the hectic post-communist period brought on the actual destruction. Only through efforts of independent individuals was the church renewed. Their enthusiasm brought on more people and organisations, who managed to keep this unique Pilsen sight intact. After the reconstruction, parts from the church's interior have been appearing in depositaries and private collections – including furniture and a significant portion of the lost nativity scene. I was present myself, when a piece of the altar was returned.

Owners of the church – families of significant and famous Pilsen townspeople – consecrated this sanctuary to Baby Jesus, making the church popular with the people of Pilsen. The townsfolk's liking in spending time behind the city walls on spring and summer days (adapting the habits of the nobles) also supported the church's popularity, as it was in the perfect location.

Even given the popularity of this venue, the point in time of the chapel/church's initial construction was unclear; however, I managed to place it into the gothic era using the gathered facts and sources. Photographs obtained during the reconstruction at the beginning of the 21st century clearly show that the building has typical gothic features. Therefore, it is safe to identify the building in Willenberg's view of Pilsen, from the year 1602, as the Church 'U Ježíška'.

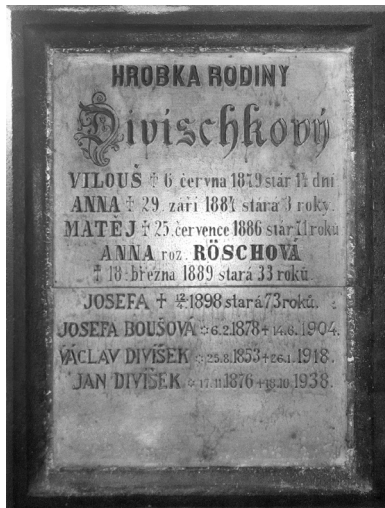
Today's form of the church still carries features of all its previous reconstructions. Thus, it is easy to imagine the individual stages of evolution – from a simple gothic foundation to a majestic baroque structure. Even the classicist renovation at the beginning of the 19th century did not disrupt its baroque feel. On the contrary, one can use the church as an example of unification of the two building styles into one harmonic whole.

'Ježíšek' has persisted not only due to the interest of ordinary people of the city but also for the professional public and period patrons realising its importance. In Petr Pavel Helffer's testament, there is a distinct interest in not only the church staying intact with the established funding, but also that the townsfolk have donated enough of their personal belongings to buy a small townhouse for the church's support. Burials of persons, who were not family members of the church's owners, also display the importance and popularity of the church.

The church also has unique furniture, which has not been preserved intact to this day; however, the remaining pieces show to its magnificence and significance.

Zvon J. V. Seitz z roku 1777. AMP,
Místopisná sbírka L. Lábka, karton 41

Náhrobní deska rodiny Diviškových.
Foto Pavel Kozák, 2020

Pohled na kostel od řeky Radbuzy z původní úrovně terénu, 40. léta 20. století. AMP,
Sbírka negativů, inv. č. N 895, sign. e1

Freska Panny Marie jako přímluvkyně,
F. J. Lux, asi 1746.
Foto Pavel Kozák, 2020

Náhrobní epitař čtyřčat Alžběty Pernerové
z roku 1801.
Foto Pavel Kozák, 2020